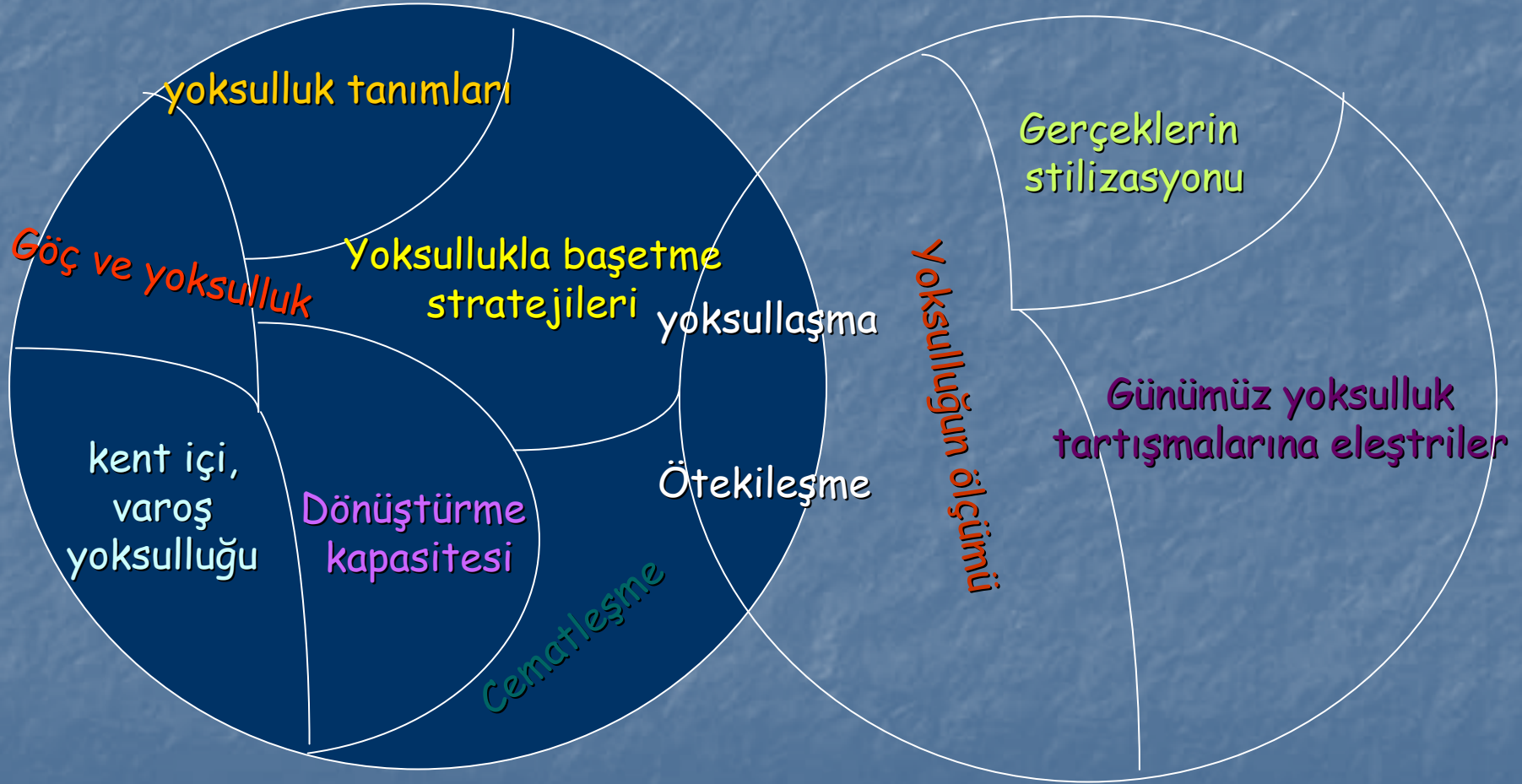

Yoksullukla İlgili Tanım ve Kavramlar, Literatürdeki Yeni Tartışmalar, Yoksulluğun Ölçümü

“nöbetleşe yoksulluk”, “ötekileşen yoksulluk”

nöbetleşe yoksulluk

ötekileşen yoksulluk

Sunum Planı

nöbetleşe yoksulluk

Yoksulluk tanımları
Kuramsal yaklaşımlar

ötekileşen yoksulluk

Güncel yoksulluk
tartışmalarına
eleştiriler
Yoksulluğun ölçümü

"Nöbetleşe Yoksulluk" kent yoksullarının ağ ilişkileri Sultanbeyli örneği

- Sultanbeyli İstanbul Anadolu yakasında Kadıköy'e 35km, 1997 sayımında 144.392 kişilik ilçe
- Araştırma 611 hanede yaşayan 3122 kişide yapılmış. Örnek Evrenin %2.15 Kapsayıcılık %54.17
- 1998 Temmuz ve Ağustos aylarında kesitsel Yüzyüze görüşme ile anket ve derinlemesine görüşmeler

"Nöbetleşe Yoksulluk"

- 1957 de köy
- 1985 → 3700
- 1990 → 82.300 yıllık %61,8 artış 22 kat

3 büyük göç dalgası

- 1970ler 1983 İstanbul dışı
- 1984-1993 İstanbul ve yurt dışı
- 1994- bugün Güneydoğu

“Nöbetleşe Yoksulluk”

- Yürürlükteki belediye mevzuatı nedeniyle Büyükşehir belediyesi sınırları içindedir ancak dahil değildir. Herhangi bir belde belediyesi konumunda
- Bu sayede belediye Sultanbeyli' nin gelişimini sağlayan bir dizi kararı kendi başına almış ve uygulamış
- Kaçak yapılaşmaya göz yummuş ve gizli bile olmasına gerek duyulmayan suç ortaklığına girmiş

"Nöbetleşe Yoksulluk"

- Çalışmanın amacı 1980 sonrası dönemde kent yoksullarının varlıklarını sürdürme biçimlerini ve bu uğurda geliştirdikleri stratejileri açıklamak.
- Temel konusunu gecekondulu ya da varoş yoksulluğu
- Kent içi yoksulluk: dönüştürme kapasitesinden yoksun "sınıfaltı" (underclass)
- Varoş Yoksulluğu: pasif kalma eğiliminde değil, yeni seçenekler yaratma uğraşında olan "göçmen işçi"

“Nöbetleşe Yoksulluk”

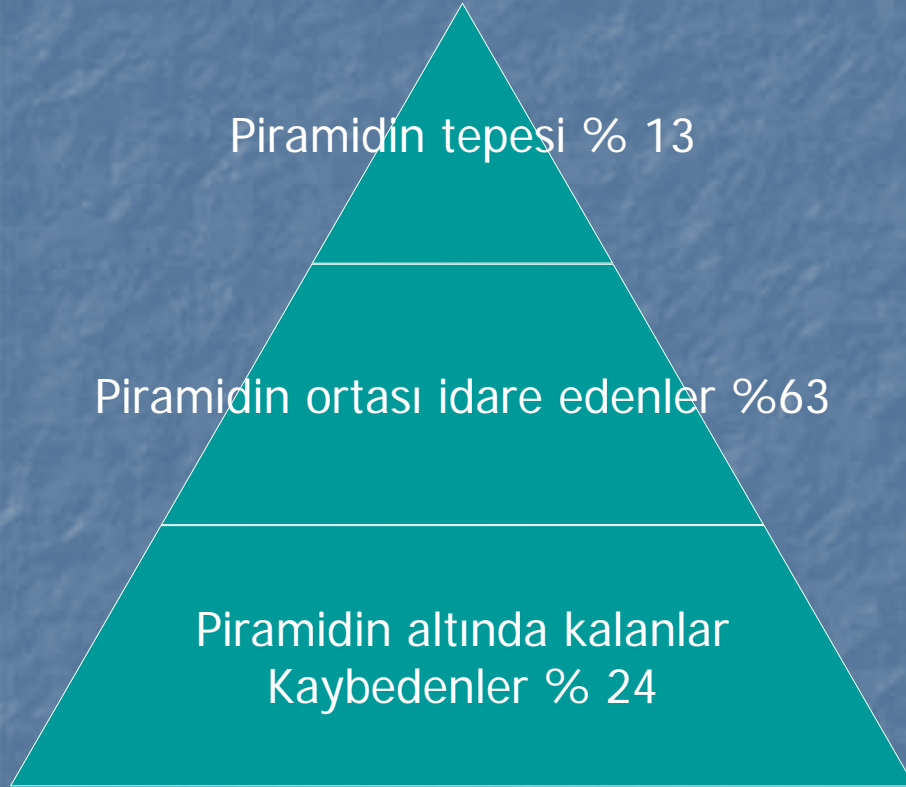
- Kavramsal çerçeve “nöbetleşe yoksulluk” kavramı
- Kente göç dalgalarına katılan grupların kendi aralarında kurdukları bir ortaklıktır.
- Kente önceden gelmiş göçmen grupların, sonradan gelenler üzerinden zenginleşmeleri, yoksulluklarını bu gruplara devretmeleri sonucunda doğan ilişkiler ağıdır.
- Toplumun enformel kesimlerinin kendi aralarında kurdukları ve birbirleri üzerinden zenginleştikleri eşitsiz güç ilişkileridir.

“Nöbetleşe Yoksulluk”

- Arazi işgali ve sonucundaki eşitsiz zenginleşme
- Himayecilik ilişkisi içinde gelişen cemaat kurma (islami cemaat)
- Cemaat ilişkisi temelinde dayanışma ve hiyerarşinin içiçe girdiği piramitsel yapı

Üçlü piramitsel yapı

- İlk yerleşenler ve ilk arsa elde edenler En fazla refaha sahip mutlu azınlık
- Göçten fayda sağlayarak ekonomik durumunu iyileştiren en büyük grup
- İstanbul'un pis işlerini yaptırdığı ucuz emek deposu, çoğu kiracı, çocuk işçiliği fazla, 90 sonrası Güneydoğudan

TABLO 4
Üçlü Piramitsel Yapıda Refah ve Yoksulluk Göstergeleri (Yüzde Dağılımı)

	Piramidin altı (%)	Piramidin ortası (%)	Piramidin üstü (%)
1. Toplam içindeki oranları	24	63	13
2. Grup içindeki oranları			
2.a. <i>Gruplara göre geldikleri yer</i>			
İstanbul'dan gelenler	42	63	56
İstanbul dışından gelenler	58	38	46
2.b. <i>Dönemlere göre Sultanbeyli'ye yerleşim oranları</i>			
1978 öncesi gelenler	0	0	12
1979-1983 döneminde gelenler	0	3	11
1984-1988 döneminde gelenler	3	7	22
1989-1993 döneminde gelenler	33	51	42
1994-1998 döneminde gelenler	64	29	13
2.c. <i>Dönemler göre arsa elde edenlerin oranları</i>			
1978 öncesi arsa elde edenler	0	0	18
1979-1983 döneminde arsa elde edenler	0	6	22
1984-1988 döneminde arsa elde edenler	0	33	43
1989-1993 döneminde arsa elde edenler	0	54	17
1994-1998 döneminde arsa elde edenler	0	7	0
2.d. <i>Ev ve arsa sahipliği ile ilgili bazı göstergeler</i>			
Sultanbeyli'de ev sahipliği	4	87	100
Kiracılar	90	13	0
Başka şekilde Sultanbeyli'de barınma	6	0	0
Arsa sahipliği (%)	0	81	100
Arsa sahiplerinin binalarında ortalama dolu daire sayısı*	0	1.6	4,8
Arsa sahiplerinin binalarında dükkân	0	20	35
Arsa sahiplerinin binalarında işyeri	6	13	
İstanbul'da başka ev	0	2	18
İstanbul'da başka ev	0	0	3
Sultanbeyli'de başka ev	0	1	10
2.e. <i>Dayanıklı tüketim mallarına sahiplik oranları</i>			
TV	86	95	100
Buzdolabı	90	98	100
Çamaşır	57	70	95
Bulaşık	4	14	27
Telefon	53	86	100
Cep telefonu	8	21	50
Otomobil	8	34	81

Kaynak: Temmuz-Ağustos 1998 tarihinde Sultanbeyli'de 611 hanehalkı ile yapılan anket sonuçları.
(*) Sadece bu gösterge adet cinsindedir.

Sürecin sonunda gelinen nokta...

- Göç yavaşladı. Yoksulluklarını devredebilecek yeni kesimler ve işgal edilebilecek yeni arsalar tükendi
- Nöbetleşe yoksulluk süreci yavaş yavaş tükenmekte
- Kaybedenlerin yeni döngüler oluşturamaması ile,
- gelişmiş ülkelerde görülen, kendi içinde hiçbir düzenleyici kuralı olmayan sınıfsızlık kitlenin oluşmasını önleyen etmenlerde ortadan kalkıyor

"Nöbetleşe Yoksulluk"

- Bu çalışmada "dönüştürme kapasitesi" kavramı yoluyla, yoksulluğu sadece tüketim miktarı ile ölçen yaklaşımların ötesine gidilmiştir.
- Yoksulluğu gelire ya da tüketim kapasitesine dayalı belirlenen durağan bir kavram yerine bir akış olarak kavramsallaştırma yoluna gidilmiş.

Yoksulluk tanımları

- Lipton (1997), (tüketim yaklaşımı) özel tüketimdeki yetersizliklere odaklanarak, kişi başına özel tüketimin belirli bir düzeyin altında olduğu durum
- Drewnowski(1977), (subjektif yoksulluk) kişilerin veya hane halkının kendileri için uygun görecekları bir tatmin düzeyini sağlamaya yetecek gelire sahip olmamaları

Yoksulluk tanımları

- DB (1990), yoksulluğun geleneksel tanımı
asgari yaşam standardına erişememe durumudur ya da
asgari bir yaşam düzeyini sürdürecekten gelirden yoksun
olma hali
- Baulch (1996) izzet ve onur ile otonomi kavramlarını
"Yoksul olmamak, diğer kişilere boyun eğmeyi
gerektiren faaliyetleri yapmamakta özgür olmayı ve
yaşam tarzını belirleyebilme yeteneğine sahip
olmayı..."

- Yoksulluk günümüzün en çok tartışılan kavramlarından
- Bir yanda kavramın tanımlanmasına yönelik tartışmalar sürerken, diğer yandan yoksulluğun ölçülmesi ve önlenmesi konusundaki politikaların oluşturulması da ayrı birer tartışma

- Tam ve kesin olarak tanımlamak güç
- Yoksulluk kavramı ile ilişkili kimi eşikler (yoksulluk ve açlık sınırı) parasal ya da ekonomik değerlerle tanımlanabilmektedir
- Ancak, yoksulluk sınırı gibi bir eşiklendirme ile kavramın sınırların çizilmesi pek olanaklı değil

- Yoksulluk tartişmaları üç temel açılımda yoksulluk kavramının tanımlanması, yoksulluğun ölçülmesi ve yoksulluğun önlenmesi
- Çok farklı tanımlamaların olması, her dünya görüşünün olguya yaklaşımlarını da ortaya koymakta
- Bu nedenle yoksulluğun tanımı konusunda bir uzlaşma görülememekte

■ Yoksulluktan önce "yoksul"un tanımlaması

Yoksulu tanımlarken iki temel görüş

1. parametrik görüş

- Yoksulu gelire ve tüketime bağı olarak açıklar.
- Bir insanın yaşamını sürdürebilmesi için günlük olarak tüketilmesi gereken kalori ölçütü başat alınarak yapılan yoksulluk sınırı tanımlamaları bu çerçevede

2. yoksunluk

- Temel gereksinimlerin dışında, insanın onurlu bir yaşam sürebilmesi için gereken kültürel, toplumsal ve ekonomik gereksinimlerinin (güvence, eğitim, sağlık vb...) bir kısmının ya da tamamının olmaması

1. Kaynak yoksunluğu; temel gereksinimlerin karşılanmasında düşük gelir sorununu

2. Fırsat yoksunluğu; kamusal olanakların ve hizmetlerden (sağlık, eğitim, barınma, güvenlik gibi...) eşitsiz yararlanmayı

3. Ekonomik hareket yoksunluğu; eğitim eksikliğinden kaynaklanan beceri sahibi olamama nedeniyle ekonomik hareketliliğin olmaması

Yoksulluğa zaman zaman farklı anlamlar da yüklenmektedir.

Yoksulluk

- hastalıktır
- eşitsizliktir
- yapısaldır
- ırk ayrımcılığıdır
- sınırlanmış fırsatlar
- bozuk bir karakterdir
- kötüye gidiş
- beceri uyumsuzluğudur
- kadınlara karşı şiddettir
- yokluk
- yetersizlik
- örselenmişlik-incinmişlik

Yoksulluğa Kuramsal Yaklaşımlar

- İki temel yaklaşım
  - 1.Kültürel bakış açısı
  - 2.Yapısalcı bakış açısı

1.Kültürel bakış açısı

- “Muhafazakarlar ve Liberaller”in bakış açısı
- Aile içi toplumsallaşma araçlarıyla kuşaktan kuşağa geçen/aktarılan, kendine özgü bir yapısı, bir akılçılığı ve savunma mekanizmaları bulunan bir yaşam biçimidir.
- “Yoksulluk; yoksul olarak tanımlanan kişilerin eğitim, örgütsüzlük, aile yaşamının duyarlılığı/kırılganlığı, beceri ve kapasite gibi bireysel niteliklerinin düşüklüğü nedeniyle ortaya çıkan fırsatlardan yararlanamamaları durumudur.”

1.Kültürel bakış açısı

- Yoksulluk kültürel bir olgu
- İlk kez A.B.D.li antropolog Oscar Lewis
- Yoksullar içinde modellerin oluşturulduğu ve yapısal özelliklerin yol açtığı ayrı bir kültür
- Londra, Porto Riko, Mexico City varoşları ve Meksika köyleri ile A.B.D.ndeki siyah alt sınıflardaki aile yapısı, akrabalık bağları, aile içi ilişkilerin niteliği, zaman yönelişi, harcama ilişkileri, değer dizgeleri ve topluluk/cemaat duygusu arasındaki benzeşme bu kültürün belirleyici özellikleri

2.Yapısalcı bakış açısı

- "Marksistler"in bakış açısı
- Yoksulluk sistemin yapısından ve işleyişinden kaynaklanan güç ve servet dağılımındaki eşitsizliğin sonucu
- Zenginlikleri, eğitimleri, aile geçmişleri, kültürel geçmişleri ve yeteneklerini geliştirmek için sahip oldukları şansları bile aynı olmayan insanların yasalar önünde eşit olduğunu savunmak anlamsız

2.Yapısalcı bakış açısı

- Toplumdaki zenginliğin bölüşüm sorunu, bölüşümde kimlerin etkili olduğu, toplumsal sınıfların zenginlikten ne kadar yararlandıkları; yoksulluğun, suçun, sınıfsal çatışmaların nedenleri üzerinde durulmakta
- Eşitsizliklerin toplumsal adalet ve eşitlik ilkelerine göre çözülebileceğine ve insanlığın böyle bir yeteneğinin olduğu kanısında

Literatürde yoksulluk için 3 kavram kullanılmaktadır

1. Mutlak yoksulluk

Bourgignon, Sen, Atkinson, Ravallion, Dattve Van de Walle...

2. Göreceli yoksulluk

Lewis, Glewwe-Hall, Balisican, Denslow-Tyler

3. Subjektif yoksulluk

Drewnowski

Mutlak Yoksulluk

- Yaşamı sürdürebilmek için gerekli olan asgari besin bileşenlerini veya kaloriyi esas alır.
- Yoksulluk sınırını, daha alt düzeyde yaşamı sürdürmenin mümkün olmadığı, bir asgari tüketim seviyesi belirler.
- Elde edilen bu yoksulluk sınırı ile hesaplanan gerçek hane halkı ya da fert geliri karşılaştırılır.
- Yoksulluk sınırı altında gelire sahip olan kişi veya hane halkı yoksuldur
- Kişi başına günde 1 \$ lık gelir yaklaşımı bir mutlak yoksulluk göstergesidir.

Görelî Yoksulluk

- Yoksulluk sadece kaynaklara erişememe ve yaşamı sürdürme meselesi değildir
- Yoksulluk, kişi ya da hane halkının, içinde yaşadığı toplum tarafından kabul edilen asgari bir yaşam düzeyine sahip olup olmadığı ile ilgilidir
- Farklı grupların sahip olduğu mutlak gelir düzeyindense gelir ve refahın dağılımındaki farklılıklara odaklanır.
- Yoksul hane halkı veya birey ile, o toplumda yaşayan ve mevcut koşullara göre ortalama bir gelire sahip olanlar arasındaki farkı ifade eder

Subjektif yoksulluk

- Temel ihtiyaçları karşılamak için gerekli olan asgari gelirin belirlenmesi ile ilgili sorulara hane halkı tarafından verilen cevaplara dayanılarak yoksulluk hesaplanır
- Kendilerinin bildirdiği asgari gelir düzeyinin altında bir gelire sahip olan tüm hane halkları yoksul olarak kabul edilir.
- Bu durum karmaşaya yol açabilir aynı refah seviyesine sahip olmalarına rağmen bazı kişiler yoksul, diğerleri zengin diye sınıflandırılabilir.

"Gerçeklerin Stilize Edildiği Bir Dünya'da Ötekileşen Yoksulluk"

- *Günümüzde inkar edilemeyecek çelişkilere kılıflar bulunuyor*
- *Yerleşik düzenin anlam çerçevesinde yeniden tanımlamak, uygun bir söylem üzerinde inşa etmek, nedenleri konusunda akla yakın açıklamalar bulmak, pazarlamak gerekiyor*
- *Bu şekilde daha şık, daha az acıtıcı, albenili bir stil kazandırılmakta ve önümüze yeniden tanımlanmış gerçekler olarak sunulmakta.*
- *Böylece ne savaşların, ne uyuşturucu ticaretinin, ne kıtlık ve yoksulluğun dünyadaki sistemle bağlantısı kalmıyor.*

Stilizasyon gerçeklerin içinde kayboluş

- *Bilgi ağı, Bilgi Toplumu*

Bugün en önemli gücün ne para, ne top-tüfek, fakat bilgi olduğuna dair söylemler gerçeği stilize etmenin oldukça başarılı örnekleri

- *Aynı yöntem küresel ve toplumsal sorunlar için de kullanılıyor.*

- *“Böylelikle hem toplumsal sorunları inkar etmiyor, hatta onlardan yana bir tutum sergiliyorsunuz, hem de bu sorunları istediğiniz kılıfta ve boyutta sunabiliyor ya da içeriklerini veya nedenlerini farklılaştırarak daha az rahatsız edici ya da popüler bir konu haline getirebiliyorsunuz”*

Stilizasyon örnekleri

- *Gelir dağılımı ile ilgili bir çalışmanın sonucunda Türkiye'deki yoksulluk ve gelir adaletsizliği yeni keşfedilmiş bir sorun gibi medyanın gündemine girer ve "Öteki Türkiye" diye bir kılıf içinde sunulur.*
- *"Öteki" kavramı ile bir anda asıl ve buraya ait olanı dışlıyor ve böylece hem onları, hem de sorunu kendimizin ve toplumun dışına çıkarıyoruz Bu durumda yapısal yanlışları tartışmaya gerek kalmıyor. Bu kendini kurtaramayanlar merhametli bir bakışı hak ediyor...*
- *İstatistiklere göre "Öteki Türkiye" öteki olmayacak bir büyüklükte bu toplumun aslını kendisi görenler için önemsiz...*

Stilizasyon 6rnekleri

- *Hükümetler, uluslar arası kuruluşlar*
- *IMF' nin sunduğu yapısal değişim programları "istikrar programları" olarak anılıyor ancak bu programlar istikrar değil yeniden yapılanma gibi ciddi değişiklikleri içeriyor, programın uygulanması her ülkede toplumun alt üst olmasına neden oluyor*
- *Çok sayıda insanın ölmesi ile sonuçlanan bazı kurtarma operasyonları "hayata dönüş" adını alabiliyor...*

Bir başka örnek günümüz medyasından...

“yoksulluk, işsizlik terör ve savaş gibi temel sorunlara takınılan tavır-haber yapma adına kavramın bir ‘gösteri’ haline getirilmesi”

- *Böylece savaşlar film gibi sunuluyor, yoksulluk sempatik bireysel hikayelere dönüştürülüyor*
- *Haber programlarındaki yoksulluk örnekleri marjinal örnekler olarak sunuluyor, genelleştirilmiyor ve içselleştirilmiyor.*

“Yaşadığımız sistemle ilgili herhangi bir ilişki kurulmaksızın sorun bir yardım edebiyatı ile örtülüyor”

örneğin yaygın işsizlik sorunu, kendini damdan atma tehdidi savuran adamın öyküsü içinde kayboluyor...

Günümüz yoksulluk tartışmalarına eleştiriler...

- *Yoksulluk kendini var eden sosyoekonomik gerçeklikler içinde değerlendirilmeli*
- *Günümüzde sistemin istenmeyen fakat kaçınılmaz yan etkisi ve toplumların ya da bireylerin kendi yetersizlikleri...*
- *Bu nedenle ahlaki bir tartışmaya konu olmakta ve hayırsever bir anlayışın gerekliliği çerçevesinde sunulmakta*

Farklı ölçüm yolları farklı sonuçlar...

- *Türkiye' de en az tüketim harcaması yapan doğu ve g.doğu illerinin tük. düz. yoksulluk sınırı kabul edildiğinde %24.36*
- *Her bölgenin ortalama tüketim harcaması yoksulluk sınırı görelî yoksulluk sınırı %47.62 kentlerde %62.5*
- *Yoksulluğu bir insanın hayatta kalması için gereken asgari beslenme sınırına indirirsek %14.24 =9-10 milyon kişi*
- *Asgari beslenmenin üzerine çıkarır yaşamak için gereken asgari harcamalar için düşünürsek %25 = 15-16 milyon kişi yoksulluk sınırı altında*

Teknik notlar

- Yoksulluk, son yıllarda sosyal bilimcilerin araştırma gündeminin en önemli maddelerinden biri haline geldi
- Dikkat!! İnsanların ekonomik kaderi, refah durumu, varsılık veya büyüme kalkınma, gelir dağılımı, ekonomik krizler, sömürü, sosyal sınıflar gibi olgu ve kavramları içeren bir araştırma gündeminden değil, özellikle yoksulluk terimi etrafındaki bir odaklaşma söz konusudur.

- Yoksulluk üzerine olan bu odaklaşma ile iktisadi analizdeki dönüşüme paralel
- Çalışan-sermaye karşıtlığını inceleyen sınıflar arası gelir dağılımı analizinden, kişisel gelir dağılımı analizine
- İncelenen nüfusun gelir düzeyine göre sıralanması sonrasında elde edilen grupların eşitsizlik derecesi ölçülür örn: Gini katsayısı
- Gelir dağılımı tablolarının ana öğeleri gelir dilimleridir. Bu dilimlerde toplanan insanlar, ait oldukları sosyal sınıfa, sosyoekonomik gruba göre değil, farklı süreçler sonucu oluşan gelir düzeyine göre tanımlanır.

özetle

1. sınıfsal analiz terk edilmiş

2. yoksul nüfusun toplam olarak ya da oran olarak artıp azaldığını ortaya koyan mekanik bir hesaplama sürecine girilmiş

3. Sosyal politika yaklaşımı yerine yoksullukla mücadele gündemde

Yoksulluğun Ölçümü

- Yoksulluğun tanımlanması
- Yoksulluk kıstaslarının ve ölçüm yöntemlerinin belirlenmesi
- Sonuçların değerlendirilmesi

Mutlak Yoksulluk izgisi Yaklaşımı

- Görüş birliğine varılmış yoksulluk tanımı yok
- Tanımlar yoksullara bakış açısına, toplumsal yapıdan diğerine ve zaman içinde değişken, tanım ölçüm içinde belirleyici
- nemli soru ölçüm içine yoksulluk göstergesi olarak salt ekonomik kıstaslar mı yoksa sosyal ve diğer bileşenler mi dikkate alınacak?

- Yoksulluk araştırmaları iktisadi ağırlıklı bir gelişim göstermesi ekonomik göstergeleri ön plana çıkarmış
- Salt ekonomik açıdan tanımlansa bile gelir ve tüketim harcamaları birçok farklı kriteri kapsayan bir göstergeler yelpazesi ile karşılaşılır.

Yoksulluk tanım ve ölçümünde hakim yaklaşım

- 19 yy sonu İngiltere' de yapılan gelir/tüketim harcamalarına dayalı mutlak yoksulluk çizgisi yaklaşımı
  - İnsanların ihtiyaçlarını karşılamak için yeterli kaynağa sahip olmama durumu
  - Mutlak asgari refah düzeyinin altında kalma durumu
  - Yaşamda kalabilmek için gerekli mal ve hizmet ihtiyaçlarının karşılanamaması durumu
- Bu üç kavram belirsiz ya da yoruma açık ölçüm çabalarındaki sıkıntıyı başlatıyor.

- Daha kolay nicelleştirilebildiği için en yaygın kullanılan yoksulluk kıstasları parasal gelir ve tüketim harcamaları
- T.H. : Yeterli miktarda temel gıda maddesinden oluşan gıda sepetinin maliyeti ya da asgari kalori normunun gerektirdiği tüketim harcamalarının ederi
- Uzman belirliyor nesnel yoksulluk çizgisi de deniyor

- Bu yaklaşım ağır beslenme sorunlarının gündemde olduğu ülkelerde yaygın kull
- Örn: Hindistan asgari düzeyde yeterli beslenme en temel yoksulluk kıstası olarak önemini bağımsızlıktan bu yana korumuş.
  - kişi başına günlük kalori ihtiyacı
    - kırsal 2400
    - kentsel 2100
  - bunu sağlayan en ucuz gıda malları sepetinin parasal değeri yoksulluk çizgisi

- Asgari kalori gereksinimi değiştirilerek farklı yoksulluk çizgilerine ulaşılıyor
örn: Tanzania 1900-2000-2100 kal

- Salt gıda dar
- Gıda+gıda dışı harcama geniş
- ILO DB gıda+sağlık+eğitim+barınma iht karşılanmasına dayanan "Temel İhtiyaçlar Yaklaşımı" geniş örnek
- Özünde yine mutlak yoksulluk yaklaşımı
- MYY sadece açlık çekilen AGÜ de değil ABD 1960 lar ve SSCB 1975'de pek çok örnek

Yoksulluk çizgisini belirledikten sonraki aşama uygun
indeksin seçimi

Kafa Sayısı Yoksulluk Endeksi

- KSO "Kafa Sayım Oranı" "Klasik Yoksulluk Ölçütü", "Kafa Sayısı Yoksulluk Endeksi"
- En yaygın kull. endeks
- Süreç içinde geliştirilen ölçeklerin temel çıkış noktası bu ölçeğe eleştiriler
- *Yoksulluk çizgisi altındaki kişilerin toplam nüfusa oranı*
Q= yoksulluk sınırı altındaki toplam nüfus N= toplam nüfus
Kafa Sayısı Yoksulluk Endeksi (H)=Q/N

Eleştiriler

- Yoksulluk çizgisinin hemen altı ile çok altı arasında ayırım yok
- Yoksul kitle içindeki gelir dağılımına duyarlısınız
- Yoksulluğun derecesini ölçmüyor
- Yoksul kimse daha da yoksullaşırsa endekste artış yok
- Yoksul kimsenin ölmesi durumunda yoksulluk oranı düşüyor
- Çizginin hemen altında kümeleşme varsa çizgideki küçük değişiklik yoksulluk oranında büyük değ.

Yoksulluk açığı indeksi

- Yoksulluğun derinliğini ölçmek, yoksulluk oranının yoksulluk çizgisine duyarlılığını azaltmak için "Yoksulluk açığı indeksi" geliştirilmiş.
- Yoksullar arasındaki gelir dağılımını dikkate almıyor
- *(Gelir/tüketim in yoksulluk çizgisine uzaklığının ort.)/ y.ş.*

Sen Endeksi

- KSO+ yoksulluk açığı+Gelir dağılımı (gini olarak) = Sen indeksi
- Yoksulların sayısını, yoksulluğun boyutunu ve yoksullar arasındaki gelir dağılımı farklılıklarını dikkate alır

P Ölçütü Foster, Greer ve Thorbecke FGT (1984)

- Toplam yoksulluğu değişik alt gruplara ayrıştırabiliyor. Derinliği ve görelî yoğunluğuna ilişkin bilgi, bölüşüm sorunlarına duyarlı

Bu endeksler yoksulluğun çeşitli yönlerini sadece sayısal olarak ifade edebilecek matematiksel tekniklerdir

Yoksulluk araştırmalarında sorunlar dikkat edilmesi gereken noktalar

- Gelirin sorgulanması: yıllık aylık haftalık bütün bir yaşamı kapsayacak biçimde sürekli gelir
- Uzun dönem: gelir dalgalanmalarından kaynaklanan yanlılığı giderir.
- Kısa dönem: gelir dalgalanmalarını dengeleyebilme olanakları zaten düşük
- Ek gelir, parasal olmayan gelir, rant geliri...

Yoksulluk araştırmalarında sorunlar dikkat edilmesi gereken noktalar

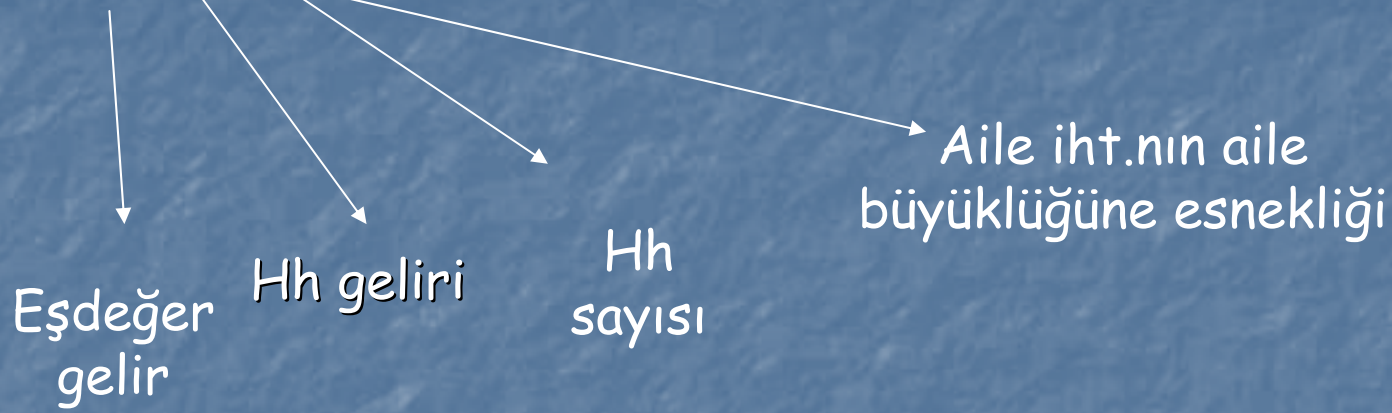
- Veriler yetersiz, niteliksiz
  - ulusal veriler hane halkı verileri
- Sahada
  - evsiz, göçmenlerin örnekte temsilietleri
  - yoksullarda göç fazla ileriye dönük çalışmalar
  - dil
  - anket tasarımı yanlışları
  - cevaplamada yanlışlık, yanlış yanıt verme

Yoksulluk araştırmalarında sorunlar dikkat edilmesi gereken noktalar

- Geçici mevsimlik istihdam, Enformal sektör
- Hane halkında birden fazla çalışan
- En iyi yüzyüze görüşme
- Ölçüm dönemi
- Ölçüm yeri bir bölge bir şehir, şehir içinde değişik yerleşim yerleri
- Ölçüm birimi hane halkı tanımı/kişi
- Yoksulluk çizgisinin güncellenmesi
- Eşdeğerlik ölçeği seçimi

- Eşdeğerlik ölçęđi: HH içindeki ekonomilerin ve hh içindeki bireylerin farklı gereksinimlerini dikkate alabilmek için hh büyüklüğü ve bileşiminin hesaba katılmasını sağlar
- HH içindeki çeşitli bireyler için, bir yetişkine orantılı katsayılar belirlenmekte, toplam tüketim yetişkin eşdeğer sayısına böl
- $y. e. b. d. t. d. Bul$
- bu değer yoksulluk ç. altında ise yoksul

$EI=D/Se$ ölçeği

$e=1$ ise ölçek ekonomi yok tam bölüşüm

$e=2$ ise bir kişi bir hane halkı gibi

e genelde 0,50-0,55 alınıyor

Eşik belirlenmesinde uzman görüşü ya da son yıllarda "doğrusal harcama sistemi" (gerçek tüketim değerlerini kullanan)

- En yaygın kull 1.yetişkin hh bireyi için 1
- Diğer yetişkinler için 0,75
- 18y altı tam zamanlı oğrenci için 0,5

Mutlak Yoksulluk izgisi Yaklaşımına Eleştiriler

- A) Özne unsurlar içeriyor, değişik kıyaslamalar için elverişsiz
  - ülke içi -ölkeler arası
- B) Yoksul kitle içindeki çeşitliliği yansıtmıyor
- C) Yoksulluk mutlak değil göreli bir kavram
- D) Yoksulların görüşleri dikkate alınmıyor
- E) Mutlak yoksulluk kıstasları yeterli bir refah göstergesi değil

A) Öznel unsurlar içeriyor, değişik kıyaslamalar için elverişsiz

- "Asgari geçim düzeyi" kavramı değişik yerlerde, farklı kişilerce yoruma açık
- "Asgari kalori gereksinimi" çevre koşulları, ekonomik etkinlik alanları ve düzeyine göre kişi, hane, topluma değişiyor
- örn: Hindistan Gujarat eyaletinde Pencap'a göre daha ucuz gıda
- Kişiler pahalı tüketim mallarına yönelir ve kalori normunun altında kalırsa bu normun kendisi tartışmalı hale geliyor

Ülke içi

- Bölgeler arası yaşam düzeyi farklı
- Taşıma maliyeti
- Fiyat denetimi azaldı serbest piyasa
- İklim
- Ort. yaşam stand.
- Tüketim biçimi

Ülkeler arası

- Veri farklılıkları yokluğu
- Y. Ç. Belirlemek zor
- Kamusal hizmet ve yardım farklı
- Ekonomik sosyal yapı
- İklim
- Göreli fiyat yapıları
- Gelişmişlik düzeyi
- Para birimi satın alma gücü
- Nakit dışı yard. düzeyi
- Kültür/gelenek/inanç sist
- Demografik farklılıklar

- 90 da DB Bangladeş, Mısır, Hindistan, Endonezya, Kenya, Fas, Tanzanya y.ç. alarak kişi başı 370\$ (Günde ~1\$) ve 275\$ çok yoksul olma çizg. belirlemiş,
- Y.ç. düşük düşük tutarak yoksul sayısını düşük gösterdiği için eleştirilmiş

- Bu yaklaşıma göre

“baba fabrikada haftada 50 saat çalışıyor, yılda 1300\$, anne hizmetçilik yaparak yılda 600\$ 2 çocuklu aile

- Kişi başı yıllık hane halkı geliri 370\$ dan 10\$ fazla olduğu için yoksul sayılmıyor.

B) Yoksul kitle içindeki çeşitliliği yansıtmıyor

- Nedeni
- Derecesi
- Süresi dikkate alınmıyor
- Geçici/sürekli çalışma
- Yç hemen altında ama ciddi riskli

Bunu gidermek için 3 yol

1. Yoksulluğun görünür olduğu durumlar

Çizgi belirlemeden ek araştırma ve ölçmeye gerek kalmaksızın bazı toplum kesimleri salt yaşam konum ve biçimleri gözlemlenerek yoksul olduğu sonucuna varılabilir

eleştiri: öznel

2. engelli, işsiz, yaşlı gibi resmi sosyal yardım alan risk grupları yoksul sayılabilir

Eleştiri:

- her yerde bu tip sosyal yardım yok.
- Kayırma nedeniyle yoksullar dışarıda kalabilir.

3. Farklı yoksulluk çizgisi kullanılarak sonuçların duyarlılığının ölçülmesi

Eleştiri: amaca göre karmaşa artabilir.

C) Yoksulluk mutlak değil göreli bir kavram

- Bir grubunun yaşam düzeyinin kendisinden daha yüksek gelire sahip bir referans grubun geliriyle karşılaştırılması sonucu göreli yoksulluk elde edilir. Streeten 94
- Maddi kaynakların, toplumda adet haline gelmiş ya da özendirilen ve onaylanan normal etkinliklere katılımın, konfora ve yaşam koşullarına sahip olmanın, olanaksız ya da son derece kısıtlı hale gelecek kadar yetersiz kalması. Oyen 92

- Mutlak yoksulluk kavramına göre bir toplum yoksul olmayabilir
- Yoksulluğu eşitsizlik olgusu olarak alan ve gelir dağılımı ile doğrudan ilişkilendiren g. y. göre toplumda her zaman yoksul olan bir kesim olacaktır.
- (Gelir dağılımını en alt %30-40 kesim.)
- Göreli GÜ mutlak AGÜ

D) Yoksulların görüşleri dikkate alınmıyor

- İktisatçılar: yoksulluk dışarıdan biri tarafından ölçülmeli
- Sosyal bilimciler: yoksulların algısı göz önüne alınarak katılımcı yaklaşım.
  1. Geçinebilmek için ne kadar gelire ihtiyacınız var?
  2. Şu anki gelirinizle nasıl geçiniyorsunuz?
    - Çok rahat - rahat - bir miktar güçlükle - güçlükle
  3. Subjektif gelir algısı soruları

E) Mutlak yoksulluk kşstasları yeterli bir refah göstergesi değil

- Servet dağılımını hiş değerlendirmiyor

Diğer yoksulluk kıstasları

- Gelir/tüketim harcamaları yerine Yoksulluk/refah göstergeleri
- Doğumda yaşam beklentisi, böh, beslenme, açlık, kişi başına düşen toprak, okur yazarlık, hane reisi eğitim durumu
- 6 yaş altı boya göre kilo, yaşa göre boy
Harvard standartlarıyla karşılaştırma
- ILO belirli malları satın alabilmek için gereken çalışma süresi

- Temel göstergelerle karşılaştırma

örn: Sudan en yoksul %10 üzerinde yapılmış. Bu kesimde %20 sini ayakkabısı yok, %9-18 masa, sandalye, yatak yok, %75 tuvalet yok

- BM Gıda ve Tarım Ö kişi başına yıllık ort. 140 kg tahıl ihtiyacı baz alınarak gıda güvencesizliği ölçütü
Buna göre Sudan'da 11 yıllık dönemde 9 yıl gıda açlığı söz konusu...

Bileşik Yoksulluk Göstergeleri

- Yoksulluk tek bir kriterle ölçülüyor
- Gelir+tüketim harc+sağlık+eğitim gibi sosyoekonomik göstergelerle desteklenmeli
- Bunların birkaçı birleştirilerek bileşik göstergeler oluşturuluyor
örn: Hindistan
Et, yumurta, balık tüketme sıklığı
ev, toprak
su, elektrik erişimi
- Böh, DBYS, ilk orta öğrenim, işsizlik oranı, güvenli içme suyu...

TABLO 3.1
Bileşik Yoksulluk Endeksleri: Tanımlar

<i>Endeks</i>	<i>Uzun yaşam</i>	<i>Bilgi düzeyi</i>	<i>İyi yaşam standardı</i>
IGE	Doğumda yaşam beklentisi	1.Yetişkin okur-yazarlık oranı	Kişi Başına GSYİH (satınalma gücü paritesi, dolar)
		2.Bileşik okullaşma oranı ⁺	
IYE-1	Doğumda 40 yaşına kadar yaşamama olasılığı	Yetişkin okur-yazarlık oranı	Ekonomik yoksunluk ölçütleri
			1. Kaliteli su kaynaklarından yoksun insanların oranı
			2. Beş yaşından küçükler arasında düşük kilolu olanların oranı
IYE-2*	Doğumda 60 yaşına kadar yaşamama olasılığı	İşlevsel okuryazar olmayan yetişkinlerin oranı	Yoksulluk çizgisinin** altında kalanların oranı
TBGE	Kadın ve erkeklerin doğumda yaşam beklentisi	1. Kadın ve erkeklerin okuryazarlık oranı	Kadın ve erkeklerin kazanılmış gelir tahminleri
		2. Kadın ve erkeklerin bileşik ⁺ okullaşma oranı	

IGE: İnsani Kalkınma Endeksi; IYE: İnsani Yoksulluk Endeksi; TBGE: Toplumsal Cinsiyet Bazında Gelişme Endeksi.

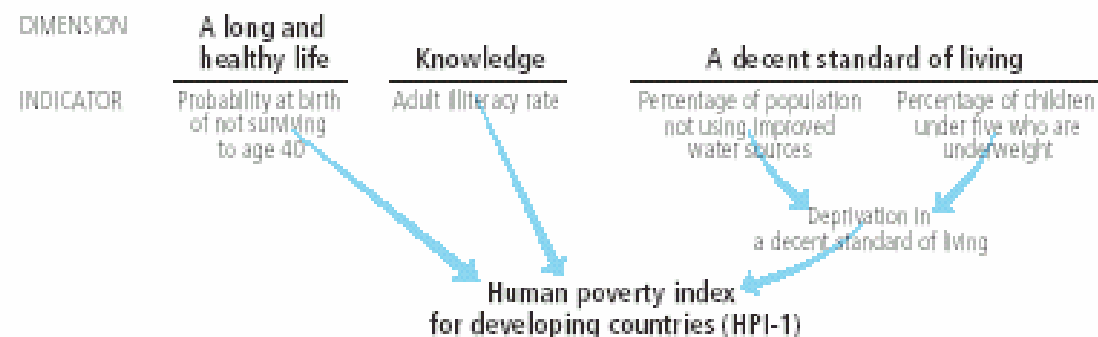
(*) Bu endekste bunlara ek olarak toplumsal yaşama katılma ve ondan dışlanma kıstası olarak uzun dönem işsizlik (12 aydan fazla) oranına da yer verilmektedir.

(+) İlk, orta ve yüksek öğretim birlikte.

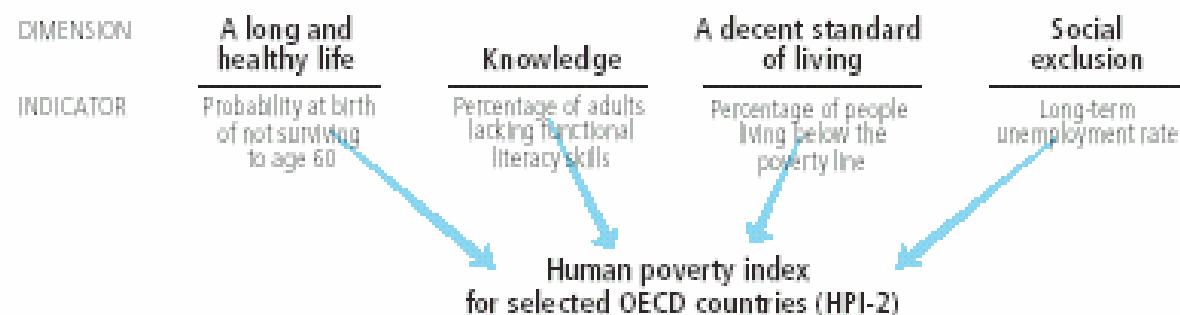
(**) Kullanılabilir medyan hanehalkı gelirinin % 50'si.

Kaynak: UNDP (2001: 14)

HPI-1

HPI-2

İnsani Yoksulluk İndeksi HPI

UNDP, gelişmekte olan ÷lkelerde insani yoksulluğu üç kriterden yola çıkarak hesaplamaktadır:

1. Yaşam Süresi:

2. Eğitim:

3. Ekonomik ve Sosyal İmkanlar:

- Sağlıklı içme suyuna sahip olmayan nüfus yüzdesi.
- Temel sağlık imkanlarından yoksun olan nüfus yüzdesi.
- 5 yaşın altında olan ve yeterli beslenemeyen nüfus yüzdesi.

Health Poverty Index (HPI)

Social Disadvantage Research Centre (SDRC), University of Oxford, South East Public Health Observatory (SEPHO), Department of Geography and Geosciences University of St Andrews

www.hpi.org.uk/index.php

Root causes

Regional prospects

[GDP](#)

[Change in job supply](#)

[Educational resourcing](#)

Local Conditions

[Social Capital](#)

[Education quality](#)

Household conditions

[Income](#)

[Wealth](#)

[Human capital](#)

Intervening Factors

Resourcing to support health

[Local government resourcing](#)

[Preventative care resourcing](#)

Healthy areas

[Recreation facilities](#)

[Access to preventative healthcare](#)

[Quality of preventative healthcare](#)

Behaviours and environments

[Lifestyle](#)

[Home environments](#)

[Work & local environments](#)

Situation of Health

Resourcing for health & social care

[Health care resourcing](#)

[Social care resourcing](#)

Appropriate Care

[Effective primary / secondary care](#)

[Access to secondary care](#)

[Access to social care](#)

[Quality of social care](#)

Health status

[Psychological morbidity](#) [Health capital](#)

[Physical morbidity](#) [Premature mortality](#)

Bileşik İndeksleri Değerlendirirken Dikkat Edilecek Noktalar

- Gelir/Tüketim h dayalı basit yaklaşımın ötesine taşıyor
- Yoksulluğa ilişkin bilgilerimiz bu çabalar sonunda arttı mı?
  1. Veri eksiklikleri
  2. Endeksi oluşturan kıstaslar ayrı ayrı izlenemez
  3. Hangi göstergeye öncelik verilecek?

Besin ve barınma karşılanamıyor. Diğer göstergeler eşit ağırlıkta yanıtıcı
  4. BE analizleri öznel unsurlar ve istatistiksel zorluklar

- İGE 3 gösterge eşit ağırlıkta

Örn: Kişi başı geliri 4688 \$ olan bir ülkede kişi başına gelir 141 \$ artışı = okuryazarlık %4,5 = ort.y.b. 1.1 artış

- Bir ek yıl yaşam beklentisi = 128 \$ artış?!?